

Warszawa, dnia 17 lutego 2010

KANCELARIA SENATU
BIURO ANALIZ I DOKUMENTACJI

Grupa Wyszehradzka – z historii i o przyszłości

Grupa Wyszehradzka (V4) jest nieformalną organizacją skupiającą państwa Europy Środkowej: Polskę, Czechy, Węgry i Słowację.

Narodziny współpracy zwanej wyszehradzką przypadają na początek lat 90. Podczas spotkania prezydentów Polski i Czechosłowacji oraz premiera Węgier 15 lutego 1991 roku w węgierskim mieście Wyszehrad stwierdzono, że zbieżność celów w polityce zagranicznej, podobieństwo doświadczeń historycznych oraz bliskość geograficzna predestynują do powołania nowego związku regionalnego, nazwanego Grupą Wyszehradzką. Podczas tego spotkania przyjęto deklarację, nazwaną od miejsca spotkania Deklaracją Wyszehradzką.

Zdefiniowane w niej zostały główne cele współpracy, wśród których nadrzędnym była współpraca z Unią Europejską i NATO w kwestii przystąpienia państw Grupy do struktur euroatlantyckich.

Początkowo inicjatywa znana była pod nazwą Trójkąt Wyszehradzki (Czechosłowacja, Polska, Węgry). Po rozpadzie Czechosłowacji członkami grupy zostały Czechy i Słowacja, dając ostateczny kształt obecnej Grupie Wyszehradzkiej, zwanej także Czwórką Wyszehradzką.

Podczas szczytu premierów w Krakowie (5 października 1991 r.) ustalono, że współpraca czterech państw obejmie takie strefy, jak polityka zagraniczna, gospodarka, transport, ochrona środowiska i nauka. Podpisano wówczas tzw. Deklarację Krakowską (6 października 1991 r.), w której m.in. jest mowa o możliwie szybkim przyjęciu umów o wzajemnej liberalizacji handlu. Było to podwaliną powołanego do życia 1 marca 1993 r. Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (CEFTA) pomiędzy Polską a Czechami, Słowacją i Węgrami. W większości jednak spotkania partnerów wyszehradzkich koncentrowały się na problematyce międzynarodowej oraz na wspieraniu wysiłków zmierzających do uzyskania członkostwa krajów Grupy w strukturach euroatlantyckich.

Inicjatywa wyszehradzka, akt woli politycznej czterech państw, przeżywała także chwile załamania. Ideały wyszehradzkie bliskie były politykom, mniej natomiast społeczeństwom czterech państw. Naturalne różnice występujące podczas wdrażania

gospodarki wolnorynkowej powodowały, że niektórzy przywódcy tych państw zaczęli obawiać się spowolnienia w integracji europejskiej. W efekcie, państwa wyszehradzkie w większym stopniu zaczęły między sobą rywalizować, co rozbijało spójność Grupy i rodziło przekonanie o zbędności kontynuowania tej formy współpracy. Spotkania w latach 1994–1998 odbywały się nieregularnie, nie wychodzono poza sferę deklaracji.

Przełom nastąpił dopiero w roku 1998. Mechanizmy współpracy czwórki państw, zwłaszcza w kwestiach bezpieczeństwa, procesu integracji z Unią Europejską i współpracy regionalnej, okazały się na tyle silne i sprawdzone, że pozwoliło to pokonać trudności i rozpocząć nowy etap.

Rządy Krajów Grupy Wyszehradzkiej (Republika Czeska, Republika Węgierska, Rzeczpospolita Polska i Republika Słowacka), kierując się postanowieniami Deklaracji Wyszehradzkiej podpisanej 14 maja 1999 r. w Bratysławie, uzgodniły w dniu 9 czerwca 2000 r. utworzenie Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego z siedzibą w Bratysławie. Językiem oficjalnym Funduszu jest język angielski.

Celem Funduszu jest promowanie rozwoju współpracy między Umawiającymi się Stronami, umacnianie więzi między państwami Umawiających się Stron oraz integracja państw Umawiających się Stron z Unią Europejską; innymi słowy - promocja regionalnego współdziałania krajów Grupy Wyszehradzkiej poprzez wspieranie wspólnych projektów kulturalnych, naukowych i oświatowych oraz inicjatyw związanych z wymianą młodzieży i współpracą transgraniczną. Organami zarządzającymi Funduszem są Konferencja Ministrów Spraw Zagranicznych i Rada Ambasadorów. Organem wykonawczym Funduszu jest Dyrektor Wykonawczy, a organem administracyjnym – Sekretariat Funduszu. Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki zarządza swoimi zasobami zgodnie z budżetem zatwierdzonym przez Konferencję Ministrów Spraw Zagranicznych krajów Grupy Wyszehradzkiej. Cały budżet składa się z dwóch części określających środki na działania związane z finansowaniem projektów i z działalnością Sekretariatu Funduszu.

Fundusz, dysponując własnym budżetem w wysokości 2,4 mln euro i strukturą, realizuje wspólne projekty w różnych dziedzinach z udziałem zarówno instytucji rządowych, jak i pozarządowych. Dzięki powołaniu w 2000 r. Funduszu możliwe jest finansowanie wspólnych przedsięwzięć Grupy na polu kultury, edukacji i wymiany młodzieży. W 2002 r. podjęto decyzję o utworzeniu Wyszehradzkiego Funduszu Stypendialnego. Współpraca wyszehradzka cieszy się więc coraz większym zainteresowaniem ze strony społeczeństw czterech krajów.

Rok 2002 udowodnił celowość i zdeterminowanie wszystkich sygnatariuszy, by poważnie potraktować deklaracje, dzięki czemu współpraca stała się bardziej konkretna, a kontakty zostały zintensyfikowane. Grupa Wyszehradzka zyskała na znaczeniu, wzbudzając

duże zainteresowanie ze strony innych państw regionu, które wyrażały chęć przynależenia do niej. Jednak czwórka państw zgodnie uważała, że nie ma potrzeby zastanawiania się nad formalnym rozszerzeniem Grupy, ale należy wzmocnić istniejące i dobrze funkcjonujące mechanizmy i struktury.

W 2004 r. wszystkie państwa V4 stały się formalnie członkami Unii Europejskiej. Niemniej jednak Grupa Wyszehradzka nie zaprzestała swojej działalności po tym wydarzeniu, służąc w dalszym ciągu jako regionalne forum koordynacji współpracy i stanowisk w wielu kwestiach międzynarodowych. W grudniu 2007 r. wszystkie państwa V4 weszły do Strefy Schengen, czego konsekwencją było formalne i rzeczywiste zniesienie granic wewnętrznych pomiędzy państwami V4.

Grupa Wyszehradzka nie posiada żadnych rozbudowanych struktur. Jediną jej instytucją pozostaje Sekretariat Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego z siedzibą w Bratysławie.

Do usprawnienia współpracy przyczyniło się ustanowienie rotacyjnej, rocznej prezydencji Grupy. Kraje Grupy Wyszehradzkiej obejmują przewodnictwo kolejno, zgodnie z angielskim porządkiem alfabetycznym. Każdą prezydencję, co roku w czerwcu, zamyka szczyt premierów Grupy Wyszehradzkiej, podczas którego dokonuje się podsumowania działań i wyznacza nowe cele i zadania na przyszłość.

Obecnie, po prezydencji Polski (lipiec 2008 – czerwiec 2009) prezydencję Grupy Wyszehradzkiej sprawują Węgry (od lipca 2009 roku do czerwca 2010), a po nich przejmą Słowacy.

Istotną rolę odgrywają też resorty spraw zagranicznych czterech państw, które zajmują się koordynacją działań podejmowanych w ramach współpracy wyszehradzkiej. Narodowymi Koordynatorami Grupy są dyrektorzy departamentów terytorialnych ministerstw spraw zagranicznych w każdym z krajów.

Co pół roku odbywają się spotkania premierów (przeważnie: czerwiec i grudzień), a co roku spotkania prezydentów (najczęściej wrzesień) i przewodniczących parlamentów (przeważnie czerwiec).

Z dzisiejszej perspektywy można ocenić, że zasadnicze cele współpracy założonej w Deklaracji Wyszehradzkiej zostały zrealizowane z powodzeniem. Grupa Wyszehradzka była bardzo efektywną platformą kooperacji w kwestiach związanych z aspiracjami integracyjnymi Polski, Czech, Słowacji i Węgier. Rozszerzenie NATO to wielki wspólny sukces państw sojusznicych i kandydujących. Dzięki współdziałaniu w różnych dziedzinach Czwórka Wyszehradzka stała się widoczna na tle innych kandydatów do członkostwa w UE.

Kapitałem Grupy Wyszehradzkiej, również w ramach UE, stała się bliskość geograficzna i podobieństwo kulturowe, gospodarcze oraz wspólnota interesów, wynikająca

z przynależności do tego samego regionu. Przed ugrupowaniem rysują się sfery działania, w których wspólnie można wiele dokonać. Najważniejsze z nich to ochrona środowiska naturalnego, infrastruktura, transport, energetyka i turystyka. Szczególne znaczenie wydaje się mieć wspólne działanie Czwórki w promocji makroregionu. Ważne jest podjęcie wspólnych przedsięwzięć promocyjnych w krajach członkowskich UE, aby wspierać wizerunek państw wyszehradzkich, łączących swe wysiłki nie tylko w ramach współpracy politycznej, ale tworzących także regionalną wspólnotę o wyraźnej tożsamości kulturowej i społecznej.

Poszerzona współpraca Czwórki Wyszehradzkiej z innymi państwami jest niezwykle korzystna. Istotna jest zwłaszcza w odniesieniu do najbliższego sąsiedztwa Grupy, która chce podejmować wspólne inicjatywy ze Ukrainą, Chorwacją, Słowenią i Litwą, a także z państwami Europy Zachodniej, w tym z krajami Beneluxu czy skupionymi w Radzie Nordyckiej. Kraje wyszehradzkie sąsiadują z państwami Europy Wschodniej, z którymi łączą je silne związki społeczne, gospodarcze oraz historyczne. Dzięki temu państwa Grupy Wyszehradzkiej mają praktyczne możliwości odegrania szczególnie roli tak w tworzeniu zasad polityki Unii Europejskiej wobec tego obszaru, jak i w jej realizacji. Rozszerzenie UE wymusiło bowiem konieczność wypracowania założeń współpracy Unii z krajami sąsiadującymi na wschodzie.

Istotnym elementem współpracy państw Grupy Wyszehradzkiej jest parlamentarna płaszczyzna tej współpracy. Regularnie, raz w roku, odbywają się spotkania przewodniczących parlamentów państw Grupy Wyszehradzkiej oraz spotkania komisji do spraw europejskich tych parlamentów. Niezależnie od tego ma miejsce współpraca administracji parlamentarnych Wyszehradzkiej Czwórki, dotycząca np. digitalizacji dokumentacji parlamentarnej oraz bibliotek parlamentarnych.

Szersze dane o funkcjonowaniu Grupy Wyszehradzkiej można odnaleźć na stronie internetowej <http://www.visegradgroup.eu/main.php>

Opracował:
Andrzej Krasnowolski
Dział Analiz i Opracowań Tematycznych